

πὸ κάθε κακίαν καὶ ἀδικίαν, προσκτώμενον τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην. ¹ Ἡ ἐξύψωσις τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ δικαίου καὶ ἐναρέτου πολίτου, ἔχει ὡς εἶδομεν τὴν ἀπήχησιν, τὸν ἀντίκτυπον τῆς δικαιοσύνης ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Κράτους τοῦ ὁποίου οὐδεὶς νόμος, ἐξ ὧν ἠδύναντο νὰ ἐξυψώσουν τοῦτο εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς εὐνομούμενης Πολιτείας, ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἄνευ τῆς προηγουμένης ἐν τῷ πνεύματι τῆς δικαιοσύνης ἀγωγῆς καὶ παιδείας τοῦ ἀνθρώπου, ² γενομένης ὑπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν γραμμὴν, ἣν διεγράψαμεν.

66. Πῶς γινόμεθα ἐνάρετοι.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ περιβάλλον, ἀσκοῦν μεγίστην ἐπιρροήν, καθιστᾷ τὰ ἄτομα καθ' ὅλα ὅμοια, τὰ ὁποῖα ἀπηχοῦν τὸ ἴδιον αὐτοῦ πνεῦμα καὶ ἀρχὰς μέχρι κολλάκις καὶ τῶν μικροτέρων καὶ μᾶλλον ἀδιοράτων αὐτοῦ λεπτομερειῶν.

Εἶδομεν ὅτι ὅταν εἰς τὴν ἀντίληψιν ἐκάστου ἐπικρατήσῃ ἡ ἀνά τὴν Πολιτείαν διαδιδόμενη καὶ κυριαρχήσασα ἀρχὴ τοῦ «τὰ αὐτοῦ πράττειν» τότε συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω τεθεισάν παιδαγωγικὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιρροῆς τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τοῦ ἀτόμου, τίθεται ἡ βᾶσις τοῦ δικαίου, τοῦ περιορισμοῦ εἰς τὰ ἴδια καὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας· καὶ ἡ Πολιτεία ἐν τῷ συνόλῳ «εὐπραγεῖ» ἐφ' ὅσον, ἐπιμεριζομένης τῆς ἐργασίας, τὰ ἄτομα «εὖ πράττουσι», προσφέροντα εἰς τὴν ὁλότητα ἔργα τελειότερα καὶ εἰς χρόνον πολὺ ὀλίγον, περιορίζοντα καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀνάγκης καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν εἰς τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῆς δυσμενοῦς τῆς ἐπὶ τῆς κοινότητος ἐπιδράσεως.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρξῃ ἡ δημιουργηθῆ ὅπου δὲν εἶναι μορφωτικὸν περιβάλλον. Τότε ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ νόμου τῆς ὁμοιότητος «ὁ δίκαιος ἄνθρωπος δὲν διαφέρει ὡς πρὸς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς δικαιοσύνης, κατὰ τὸ ὁποῖον μία Πολιτεία εἶναι δικαία, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ εἶναι ὅμοιος πρὸς αὐτήν».³

67. Κοινὰ χαρακτηριστικὰ ἐναρέτου Πολιτείας καὶ ἐναρέτου πολίτου.

Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου θὰ ἔχωμεν τὴν ἀξίωσιν νὰ δικαιούται τῶν ἰδίων μὲ τὴν Πολιτείαν χαρακτηρισμῶν ὡς σοφὸς σὺμφρων, ἀνδρεῖος καὶ δίκαιος διὰ τὰ ἴδια μὲ τὰ ἐν τῇ Πολι-

¹) Πλάτ. Πολιτ. 445 α.

²) » 445 β.

³) Πλάτ. Πολ. 435 β.

τεία πάθη και ὁ ἄνθρωπος· πολίτης, ὅστις ἔχει ἐν τῇ ψυχῇ του τὰ ἴδια, ὡς εἶπομεν μετὰ τὴν Πολιτείαν, στοιχεῖα, ¹ ἀρκεῖ μόνον οὗτος νὰ ἔχη ταῦτα ὑπὸ ἀνάλογον μετὰ ἐκείνην σύνθεσιν. Διότι τὰ αἷτια εἶναι καὶ διὰ τοὺς δύο, Πολιτείαν καὶ πολίτην τὰ ἴδια.

«Ὅπως δηλαδή ἡ Πολιτεία δι' ὠρισμένην αἷτιαν ὑπῆρξε καὶ ἐχαρακτηρίσθη αἰφνης σοφῆ οὕτως καὶ ὁ πολίτης διὰ τὴν ἴδιαν αἷτιαν πρέπει νὰ εἶναι σοφός. Καὶ ὅπως δι' ὠρισμένον λόγον ἐχαρακτηρίσθη ὁ πολίτης ἀνδρείος οὕτως διὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς λόγον ἡ Πολιτεία εἶναι ἀνδρεία· καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα σημεῖα οὕτως πρέπει νὰ ἔχουν πολίτης καὶ Πολιτεία. Κατὰ συνέπειαν θὰ εἶπωμεν ὅτι εἷς πολίτης γίνεται δίκαιος καθ' ὅν ἀκριβῶς τρόπον καὶ ἡ Πολιτεία κατέστη δίκαια». Δίκαια ὁμοῦς ἐθεωρήθη ἡ Πολιτεία διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἕκαστον ἀπὸ τὰ τρία αὐτῆς στοιχεῖα ἐπραττεν ἐν αὐτῇ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔργον... Πρέπει ἐπομένως ἕκαστος ἐξ ἡμῶν νὰ ἔχη ὑπ' ὅψιν, ὅτι δι' ὅν λόγον ἕκαστον ἀπὸ τὰ τῇ ψυχῇ μας στοιχεῖα κάμνει τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔργον οὕτω καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἐντὸς μας Πολιτείας νὰ πράττῃ τὸ ἔργον τῆς εἰδικότητός του» ² διὰ νὰ φανῇ κατ' ἀρετὴν πολίτης.

Πρὸς ἐναρμόνισιν δὲ τοῦ λογιστικοῦ καὶ τοῦ θυμοειδοῦς τῆς ψυχῆς, πρὸς κανονικὴν καὶ συνδεδυασμένην ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος καὶ τῶν σωματικῶν καὶ αἰσθηματικῶν ὀρμῶν, ἐπιβάλλεται ἡ διὰ μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς ἀγωγή, ἥτις θὰ καταστήσῃ τὰ στοιχεῖα ταῦτα σύμφωνα πρὸς ἄλληλα, τρέφουσα καὶ ἀναπτύσσουσα ταῦτα μετὰ ὠραίαν μουσικὴν καὶ διδασκαλίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ἀρμονίας χαλαρώνουσα, συμβουλεύουσα καὶ ἐξημεροῦσα ταῦτα. ³

Καὶ ὅταν τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, «τὸ λογιστικόν καὶ τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς μορφωθῶσι καὶ ἐκπαιδευθῶσι, θὰ προστατεύσωσι τὸ ἐπιθυμητικόν, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, εἶναι τὸ περισσότερον μέρος τῆς ψυχῆς ἐκάστου καὶ τὸ μᾶλλον ἀπὸ τὰ ἀχόρταγα αὐτῆς στοιχεῖα, ⁴ τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτηρήσουν μήπως διὰ τῆς πληρώσεώς του ἀπὸ τὰς ὀνομαζομένας σωματικὰς ἡδονὰς, γενόμενον ὀγκῶδες καὶ ἰσχυρὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν πράττῃ τὰ ἔργα του ἀλλ' ἐπιχειρῇ νὰ ὑποδουλώσῃ καὶ κυριαρχήσῃ τούτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν φύσιν του νὰ διευθύνῃ· καὶ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν ἀρμονικὴν διαβίωσιν ὄλων τούτων... Καὶ οὕτω ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα θὰ ἠδύναντο νὰ λάβουν προφυλακτικὰ

¹) Πλάτ. Πολιτ. 435 e.

²) Αὐτόθι. 441 d·e.

³) Αὐτόθι 441 e· 442.

μέτρα ὑπὲρ ὀλοκλήρου τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, τὸ μὲν λογιστικὸν σκεπτόμενον, τὸ δὲ θυμοειδὲς εὐρισκόμενον εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς μάχης. ὑπακοῦον εἰς τὸν ἄρχοντα νοῦν καὶ διὰ τῆς ἀνδρείας του ἐκτελοῦν τὰ ἀποφασισθέντα.¹

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀνδρεῖον μὲν ὀνομάζομεν ἕκαστον ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ψυχῆς, ὅταν τὸ θυμοειδὲς αὐτῆς διατηρῆ διὰ μέσου τῶν λυπῶν καὶ τέρψεων αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὡς τρομερὸν ἢ ὄχι Β') σοφὸν δὲ ἀποκαλοῦμεν ὡς πρὸς ἐκεῖνο τὸ μικρὸν κυρίως μέρος τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ ὁποῖου τοῦτο καὶ ἦρχεν ἐντὸς του καὶ ἔδιδε συγχρόνως τὰς ἀνωτέρω ὁδηγίας ἐνῶ τοῦτο εἶχε πλήρη γνῶσιν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ἑκάστου ἰδιαιτέρως καὶ τοῦ κοινοῦ τοιούτου τῶν τριῶν στοιχείων τῆς ψυχῆς.² Γ') σώφρονα δὲ... ὀνομάζομεν τὸν ἄνθρωπον ἐξ αἰτίας τῆς φιλίας καὶ συμφωνίας τῶν δύο τούτων στοιχείων, ὅταν δηλαδὴ καὶ τὸ λογιστικὸν, τὸ ὁποῖον ἄρχει καὶ τὰ δύο ἀρχόμενα, τὸ θυμοειδὲς καὶ ἐπιθυμητικὸν συμφωνοῦν ὅτι πρέπει νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ μὴ ἐπαστατοῦν πρὸς αὐτό, Διότι τίποτε ἄλλο πλὴν τούτου δὲν εἶνε σωφροσύνη Πολιτείας καὶ πολίτου· καὶ Δ') δίκαιον δι' οὐδένα ἄλλον λόγον θὰ ὀνομάζωμεν τινὰ παρὰ μόνον δι' ἣν αἰτίαν προηγουμένως εἴπομεν.³

Γεννᾶται ἤδη τὸ ἐρώτημα ποία ἡ πρακτικὴ ὠφέλεια τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὸν οὕτως διαπαιδαγωγηθέντα καὶ ἀνατραφέντα;

68. Περίγραμμα δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἐνέργεια καὶ δράσις τῆς ψυχῆς, ἀφορῶσα αὐτὴν πάλιν τὴν ψυχὴν, τὸν ἴδιον αὐτῆς πολιτικὸν ἢ κοινωνικὸν κόσμον, τοῦ ὁποῖου αἱ ἰδιαίτεραι κοινωνικαὶ τάξεις, περιοριζόμεναι ἑκάστη εἰς τὰ ἴδια, πράττουν τὰ καθ' ἑαυτὰς καὶ μόνον ταῦτα. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν δὲ τῶν ἀρχῶν τούτων διεπόμενον τὸ ἄτομον δρᾷ εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων σχέσεις του ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ καὶ ἁρμονίᾳ. Καὶ οὕτω πάντες οἱ ἄνθρωποι πολῖται οἵασδήποτε τάξεως καὶ εἰδικότητος, οὕτω διαπαιδαγωγηθέντες, παρουσιάζουν ἁρμονικὸν σύνολον, εἰκόνα μιᾶς συνηρμοσμένης λύρας, τῆς ὁποίας ὄλαι αἱ χορδαί, κρουόμεναι ἀποδίδουν ἑναρμόνιον καὶ θέλγοντα τὴν ψυχὴν ἦχον.

¹) Πλάτ. Πολιτ. 442 b c

²) Αὐτόθι 442 c-d

³) Αὐτόθι 442 e.

Ἡ δικαιοσύνη ὡς ἀπήχησις τοῦ ἐντός μας κόσμου δὲν ἀφορᾷ τὴν ἐκτός τῶν ἰδίων στοιχείων ἐκάστου ἐνέργειαν ἀλλὰ πράγματι τὴν ἐντός αὐτοῦ, τὴν σχετιζομένην μὲ αὐτὸν καὶ τὰ ἀφορῶντα μόνον τοῦτον, «ὅστις δὲν ἀφήκεν ἕκαστον ἀπὸ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ του γένη νὰ πράττη ἔργα ξένα πρὸς τὴν φύσιν του οὔτε νὰ ἐρίζουν πρὸς ἄλληλα, ἀλλ' ὅστις ἐτοποθέτησε καταλλήλως τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἰς τὴν θέσιν των καὶ ἐκυριάρχησεν αὐτὸς ἑαυτοῦ καὶ διεκόσμησε καὶ ἐγένετο φίλος τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ συνηρμολόγησε τὰ στοιχεῖα ταῦτα ὡς συμφωνίας ὡς τρεῖς γενικῶς μουσικοὺς τόνους, ἐκ νήτης, ὑπάτης καὶ μέσης καὶ ἐὰν μεταξὺ τούτων ὑπάρχουν ἄλλοι ἐνδιάμεσοι μουσικοὶ τόνοι ὅστις ὅλα τὰ στοιχεῖα ταῦτα τῆς ψυχῆς του συνέδεσε καὶ ἐγένετο καθ' ὀλοκληρίαν εἰς ἐκ πολλῶν, σῶφρων καὶ ἐναρμονισμένος, ὥστε τώρα πλέον νὰ πράττη, καθ' ὃν τρόπον ἀνωτέρω εἶπομεν, εἴτε κάμνει κάτι σχετικὸν μὲ τὴν ἀπόκτησιν χρημάτων ἢ τὴν σωματικὴν του θεραπείαν, τὴν διοίκησιν τῆς Πολιτείας ἢ τὰς μετὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν σχέσεις του ὅστις εἰς ὅλας τὰς ἐνεργείας του ταύτας θεωρεῖ καὶ χαρακτηρίζει ὡς δικαίαν μὲν καὶ ὠραίαν καθ' ἑαυτὴν πράξιν ἐκείνην, ἣτις καὶ διατηρεῖ καὶ δημιουργεῖ τὴν τάσιν του ταύτην, ὡς σοφίαν δὲ τὴν γνῶσιν, ἣτις ἐπιστατεῖ εἰς τὴν πράξιν τῆς ἀρμονικῆς λειτουργίας τῶν γενῶν τῆς ψυχῆς, ὡς ἄδικον δὲ πράξιν, τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, ἐκείνην ἣτις πάντοτε διαλύει τὴν ἀρμονικὴν ἐνέργειαν τῶν γενῶν τῆς ψυχῆς, ὡς ἀμάθειαν δὲ τὴν ἐσφαλμένην ἐκείνην ἀντίληψιν, τὴν δόξαν, ἣτις προΐσταται εἰς τὴν ἀδικίαν εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ψυχικῆς τάξεως καὶ ἀρμονίας ὡς ἐπέβα-
 λεν αὐτὰς ἡ γνῶσις».¹

Αὐτὸς εἶναι ὁ τύπος τοῦ δικαίου πολίτου καὶ τῆς δικαίας Πολιτείας καὶ ἡ μορφή τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ ὅρια καὶ ἡ φύσις αὐτῆς ἐν τῇ πρωταρχικῇ τῆς κοινωνικῇ μορφῇ καὶ συνθέσει.

69. Ἐξήγησις περὶ φύσεως ἀδικίας καὶ κακίας.

Εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς δικαιοσύνης παρὰ Πλάτωνι παίζει σπουδαιότατον ρόλον ἡ περὶ τοῦ ψυχικοῦ, νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου Πυθαγόρειος ἀρμονία καὶ ἡ περὶ δικαίου ἀντίληψις αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκουν παρ' αὐτῷ τὸν τελειότερον ψυχολογικὸν ἐρμηνευτήν.

Ὁ Πλάτων ἐκκινῶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ἡ ἀρμονία καὶ ἡ πειθαρχία, καθ' ὃν εἶπομεν τρόπον, τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς εἶναι δικαιοσύνη, λέγει ὅτι ἡ δυσαρμονία, ἡ ἀπειθαρχία, ἡ μετα-

¹) Πλάτ. Φαῖδρ. 246, Γ(μ. 31.

ξὺ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἀκτασταςία καὶ ἔρις εἶναι ἀδικία. Ὡς μάλιστα δὲ ἐκεῖνος λέγει : «Πρέπει νὰ παραδειχθῶμεν λοιπὸν ὅτι ἡ ἀδικία εἶναι στάσις τις καὶ πολυπραγμοσύνη καὶ ἀλλοτριοπραγμοσύνη μέρους τινὸς ἀπὸ τρία τοιαῦτα μέρη τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὅλον αὐτῆς διὰ νὰ κυριαρχῇ ἐν αὐτῇ παρὰ τὸ προσήκον ἐνῶ ἡ φύσις τοῦ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἀρμόζει εἰς αὐτὸ νὰ δουλεύῃ εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκ φύσεως κατάλληλον νὰ ἄρξη τοῦ γένους του».¹ Τοιαύτην βασικὴν ἐρμηνείαν περὶ ἀδικίης, περὶ γενέσεως αὐτῆς, εἰς τὸν ψυχικὸν μας κόσμον δίδει ὁ Πυθαγόρειος ὁ στενώτατος φίλος τοῦ Ἀρχύτα Πλάτων, ² προσθέτων ὅτι «ἡ διαταραχὴ καὶ ἡ πλάνη τῶν μερῶν τούτων εἶναι σύνολον κακιῶν καὶ ἀδικία καὶ ἀκρασία καὶ δειλία καὶ ἀμάθεια καὶ ἐν γένει πάσης φύσεως κακία». Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐπιδράσεως ἐν τῇ ψυχῇ τῆς δικαίας ἢ μὴ ἐνεργείας τῶν μερῶν αὐτῆς ὁ Πλάτων λέγει, ὅτι τὰ μὲν «δίκαια εἶναι τὰ ὑγιεινὰ φάρμακα τῆς ψυχῆς» τὰ δὲ «ἄδικα» εἶναι τὰ «νοσώδη» τοιαῦτα. ³ Προχωρῶν δὲ κατὰ τὴν ἐπαγωγικὴν αὐτοῦ συνήθειαν λέγει : «Ὅπως ἡ ὑπαρξίς ὑγείας εἰς τὸ σῶμα εἶναι φυσιολογικὴ κατάστασις τῶν ἐν τῷ σώματι στοιχείων, ὥστε νὰ κυριαρχοῦν καὶ νὰ κυριαρχῶνται ἀμοιβαίως καὶ ἐν τῇ καταστάσει τῶν ταύτη νὰ ἐπέρχεται ἰσορροπῆσις ἐν τῷ ὀργανισμῷ, ἧτις ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑγείαν αὐτοῦ, οὕτω ἡ δημιουργία καὶ ἡ κατάστασις νόσου εἶναι ἀφύσικος σωματικὴ κατάστασις, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὰ ἐν τῷ σώματι στοιχεῖα ἄρχουν καὶ ἄρχονται παρὰ φύσιν, δημιουργοῦντα μὴ φυσιολογικὴν ἐν τῷ ὀργανισμῷ κατάστασιν, ἀνισορροπίαν δυνάμεων καὶ τέλος τὸν θάνατον.» ⁴

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἡ δημιουργία δικαιοσύνης σημαίνει ὅτι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ στοιχεῖα φέρομεν εἰς τὴν φυσιολογικὴν τῶν καταστάσεων, ὥστε νὰ κυριαρχοῦν καὶ νὰ κυριαρχῶνται ἀμοιβαίως, δημιουργοῦντα ἰσορροπῆσιν ἐν τῷ ψυχικῷ κόσμῳ, αὐτόχρημα πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ὑγείαν, ἀνάτασιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἐξ ἧς ἐξεπορεύθησαν καὶ ὠρμήθησαν ἀλήθειαν. Ἡ δὲ ἐμφάνισις ἀδικίας σημαίνει παρὰ φύσιν κυριαρχίαν καὶ ὑποδούλωσιν τῶν ψυχικῶν γενῶν, ἀνισορροπῆσιν αὐτῶν, ὑποταγὴν ἀνοίκειον καὶ ἀφύσικον τοῦ φύσει ἀνωτέρου εἰς τὸ φύσει κατώτερον, ἐνδείξεις πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ θανάτου.⁵

Ἐπειδὴ δὲ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀρίστη ἐν ἡμῖν κατάστασις, ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ νοῦς καὶ τὸ σῶμα ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἐν ἰσορροπήσει δυνάμεων διατελοῦντες, δίδουν εἰς τὸν ὀργανισμόν

¹) Πλάτ. Πολιτ. 444 b.

²) Opusc. graec. Vetr. II 251. Leipsiae 1831.

³) Πλάτ. Πολ. 444 d.

⁴) Πλάτ. Πολιτ. 444 d.

⁵) Αὐτόθι 444 d.

τὴν ἐλευθερίαν πρὸς τελειότεραν πνευματικὴν καὶ ὀργανικὴν ἐκδήλωσιν, διὰ τοῦτο «ἀρετὴ μὲν καθὼς φαίνεται θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι κάποια ὑγεία καὶ ὠραιότης καὶ εὐεξία τῆς ψυχῆς. Ἡ κακία δὲ κάποια νόσος καὶ ταπείνωσις καὶ ἀσθένεια αὐτῆς», κατὰ τῆς ὁποίας πρέπει πάσῃ δυνάμει νὰ ἀντιταχθῇ ἡ ἀγωγή καὶ ἡ παιδεία, αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ὑπ' ὄψει τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν τοῦ ἔθνους προτρέπουσιν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ καλὰ ἐπιτεύγματα εἰς ἠθικὰς καὶ ὠραίας ἐνεργείας. Διότι ὅλαι αὗται ἐν τῷ συνόλω τῶν ὁδηγούν «εἰς κτήσιν ἀρετῆς», ἐν τῇ ὁποίᾳ παραμένοντες, ζῶντες καὶ ἀνατρεφόμενοι τελειοποιούμεθα πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς, διότι «τὰ αἰσχροῦ τοιαῦτα, αἱ ἐξευτελίζουσαι δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπον ἐνεργεῖαι, ὁδηγοῦν αὐτὸν εἰς κτήσιν κακίας», ἡτις, ὡς εἶδομεν, εἶναι ἐκδηλώσεις πάσης φύσεως ἀδικίας, καθ' ἧς ὀφείλομεν διὰ τῆς μορφώσεως, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀσκήσεως νὰ ἀντεπεξεέλθωμεν, ἀγωνιζόμενοι διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δικαίου, ἄσκούντες τοῦτο μόνον ὡς δίκαιον καὶ ὄχι διότι μᾶς ὠφελεῖ ἢ διότι θὰ ἀποκτήσωμεν ἐκ τῆς ἀσκήσεως τούτου τὴν φήμην ἐναρέτου καὶ σοφοῦ ἢ ἀνωτέρου ἠθικῶς ἀνθρώπου. Διότι τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον πρέπει νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀγαπητὰ μόνον διὰ τὴν φύσιν αὐτῶν καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀδικὸν μισητὰ μόνον διὰ τὴν φύσιν πάλιν αὐτῶν καὶ ὄχι ἐκ φόβου δυσφημίσεως ἡμῶν. Ἐπίσης ἡ σκέψις αὕτη περιέχει ἰδιοτέλειαν καὶ ὄχι πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν, ὡς ἐπιβάλλει ὁ ὀρθὸς λόγος, ἀνωτερότητα καὶ ἀνεξαρτησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ μόνον πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ ἡ κατὰ Πλάτωνα Πολιτεία. Πρέπει ὁ τρέφειμος τῆς Πλατωνικῆς ἀγωγῆς, ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ ἀνατρεφόμενος, νὰ καταστῇ ἐναρμόνιος, καὶ νὰ συνηχοῦν ἐν αὐτῷ ὁ λογισμὸς μετὰ τῶν πνευματικῶν ὀρμῶν καὶ σωματικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ ὅτι ἄλλο ἐνδιάμεσον στοιχεῖον ἐμφανίσουν τὸ ὀρθόν, τὸ δίκαιον καὶ τὸ πρέπον ὡς μοναδικὰ τῆς ψυχικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς αἷτια, ἀνεῦ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι νοητὴ ψυχικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ.

70. Ἡ ἐν δικαιοσύνῃ ἀγωγή.

Ὁ παιδαγωγὸς ἀποβλέπων εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ἐργάζεται ἀνενηδὼτος ὑπὲρ αὐτῆς μετὰ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐργάζεται ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως, τῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας, ὀφειλομένης μόνον εἰς τὴν δικαιοσύνην. Διότι «ἐάν δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς δυνατόν νὰ ζῶμεν ὅταν καταστραφῇ ἡ φυσιολογικὴ κατάστασις τοῦ

1) Πλάτ. Πολιτ 644 d.

2) Αὐτόθι 464 d.

3) Πλάτ. Πολ. 445α, gaeger, Paideiatoi, II 207. London-Oxford 1945.

σώματος παρ' ὄλον τὸν πλοῦτον τῶν τροφῶν καὶ ποιῶν καὶ παρὰ τὴν τυχὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὑπεροχὴν μας, πῶς εἶναι ἄραγε δυνατόν νὰ ζήσωμεν ὅταν διαταραχθῇ ἢ καταστραφῇ ἡ φυσιολογικὴ κατάστασις τοῦ στοιχείου ἐξ αἰτίας, τοῦ ὁποίου ἡμεῖς ζῶμεν, ἐὰν δηλαδή τις κάμνη ὅ,τι ἄλλο θέλει ἐκτός ἐκείνου διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ὁπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν κακίαν ἢ ἀδικίαν καὶ θὰ ἀποκτήσῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀρετὴν»; ¹ μετὰ προηγουμένην πάντοτε ἐξονοχυστικὴν καὶ λεπτομερειακὴν διάκρισιν τῶν στοιχείων ἐκατέρας. Διότι ἡ γνῶσις ὡς σκοπὸς τῆς μαθήσεως πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἠθικῆς ἐξυγιάνσεως καὶ ἐξυψώσεως τοῦ ἀτόμου, τὰ δὲ καλὰ θὰ προκύψουν βραδύτερον.

Πρὸς ἠθικὴν τελείωσιν καὶ κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόμου ἐν τῇ παρόδῳ τῶν αἰῶνων ἐτέθησαν οἱ νόμοι καὶ ὠργανώθη κατ' ἀρχὰς λεληθότως κατ' ἔμφυτον ἀπομίμησιν, ὁ κοινωνικός, ὁ ἐξωτερικός πολιτικός μας διάκοσμος, ὅστις εἶναι ἡ ἀπήχησις τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἐσωτερικῆς μας ὑγείας. Εἶναι ἡ ἐκδήλωσις αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία, ὡς προηγουμένως εἶπομεν, εἶναι «ὑγεία καὶ ὠραιότης τῆς ψυχῆς», ² ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἔργον τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀναφυσομένης εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν κακίας, τῆς τρώμερᾶς ταύτης ἠθικῆς νόσου τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄνθρωποι καὶ κοινωνίαι, Πολιτεῖαι ὀλήκληροι κραταῖαι αὐτοκρατορίαι κατεστράφησαν καὶ θὰ καταστρέφονται, διότι εἰς τὰς πράξεις των εἶναι ἐκδηλὸς ἡ νοσώδης ἰδιοτέλεια, ὁ σφετερισμὸς, ἡ τάσις πρὸς ἐκμετάλλευσιν παντὸς ἀδυνάτου, ἡ ἐμφανιζομένη ὑπὸ μορφήν «τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου», ἡ κακία δηλαδή.

¹) Πλάτ. Πολ. 445 ε.

²) g. gaeger pade. II 145 London-Oxford ψευδ. Πλούταρχ. Περὶ μουσικῆς c. 30 Ἀθῆναι 1935.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΟΣ

71. Γένεσις αισθήματος αδελφότητας.

Τὸ ἰδεώδες τῆς Πλατωνικῆς Πολιτείας ἦτο ἡ ἐνότης ἢ μέχρι τοιοῦτου, ὡς εἶδομεν, σημείου ἐξικνουμένη, ὥστε νὰ παρουσιάσῃ τὴν εἰκόνα ἐνὸς σώματος ἀρρήκτως συνδεδεμένου.

Διὰ τοῦτο καθήκον τῆς Πολιτείας καὶ τῆς διευθυνομένης ὑπ' αὐτῆς ἀγωγῆς ἦτο νὰ καταπολεμηθῇ κάθε αἰτία, ἡ ὁποία θὰ διέσπα τὴν ἰδεώδη μορφήν τῆς Κρατικῆς ἐνότητος καὶ θὰ παρουσίαζε ταύτην κατακεμαρτισμένην μέχρι σημείου ἐκμηδενίσεως τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, τῆς ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀρετῆς προερχομένης εὐδαιμονίας. Διότι «δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον κακὸν εἰς τὴν Πολιτείαν ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ διασπάσῃ αὐτήν καὶ νὰ κάμῃ πολλὰς ἀντὶ μιᾶς ταύτην. Καὶ μεγαλύτερον ἀγαθὸν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ συνδέσῃ καὶ νὰ κάμῃ μίαν αὐτάς.»¹

Καὶ ἐπειδὴ ἡ ψυχικὴ ἐνότης τῶν πολιτῶν, ἡ ὕπαρξις καὶ ἀνάπτυξις παρ' αὐτοῖς τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης, αἵτινες εἶναι ἀποτέλεσμα συμπτώσεως καὶ ἀναπτύξεως κοινῶν ἰδεωδῶν, συνδέει στενώτατα τὴν κοινωνίαν, διότι «ὅταν οἱ πολῖται χαίρουν καὶ λυπῶνται κατὰ τὸν ὁμοιότατον τρόπον διὰ τὰ ἴδια πράγματα, ὅταν αὐτὰ γίνωνται ἢ καταστρέφονται»,² τότε ἡ Πολιτεία ἀποτελεῖ ἐν ἀδιάσπαστον καὶ ἀδιαχώριστον ὀργανικὸν ὅλον εἰς νοῦν, αἰσθήματα καὶ ἐκδήλωσιν ἐνεργείας, ἐν ᾧ ὁ διαχωρισμὸς τῶν αἰσθημάτων τούτων διαλύει τὴν κοινωνίαν, ὅταν ἄλλοι μὲν πολῖται γίνωνται διὰ τὰ ἴδια παθήματα τῆς Πολιτείας καὶ τῶν πολιτῶν σκυθρῶποι καὶ ἄλλοι περιχαρεῖς. Διὰ τοῦτο πάση θυσίᾳ πρέπει νὰ ἀποφευχθῶσι, νὰ καταπολεμηθῶσι μᾶλλον τὰ σημεῖα, τὰ αἷτια τῆς διασπάσεως τῆς ἐνότητος καὶ διαχωρισμοῦ τῆς Πολιτείας.

Ἐκεῖνος ὅστις ἀναγινώσκει ἀπὸ περιωπῆς τὴν Πολι-

¹) Πλάτ. Πολιτ. 462 α β.

²) » » γ.

τείαν καὶ θέλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς, βλέπει ὅτι ὄχι ἀπλῶς ὅλα τῆς τὰ κεφάλαια ἀλλὰ καὶ τὰ μικρότερα καὶ μᾶλλον ἀφανῆ σημεῖα ἔχουν καθ' ὁλοκληρίαν ἓνα κεφαλαιώδη σκοπὸν, ἓν παιδαγωγικὸν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον ἔχει συλλάβει ὡς ἰδέαν, τὸ ἰδεωδῶς τέλειον κράτος. Πολιτικά καὶ κοινωνικά συστήματα, θρησκευτικαὶ παραδόσεις καὶ δοξασίαι, κοσμογονικοὶ μῦθοι, ὄλος ὁ ποιητικὸς καὶ μουσικὸς τυρφερτός, τὰ μαθηματικά ἢ γυμναστικὴ καὶ εἴ τι ἄλλο ἐκεῖ ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν ἀτελείωτον μορφήν σωκρατικῶν ἐπιχειρημάτων, ὅλα ἔχουν ἓνα μοναδικὸν σκοπὸν: πῶς νὰ δημιουργήσουν τὸ καταλληλότερον παιδαγωγικὸν καὶ μορφωτικὸν κλίμα, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ζήσῃ καὶ θὰ ἀναπτυχθῇ ὁ δίκαιος πολίτης, τὸν ὁποῖον συνέλαβεν ὡς ἰδέαν ἡ πλατωνικὴ μεγαλοφυΐα, ζῶντα εἰς τὴν κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ θεοῦ κράτους θείαν, φιλόσοφον Πολιτείαν.

Οὕτω, ἐπειδὴ ὄχι μόνον ἡ συνταύτησις τῶν αἰσθημάτων τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης δημιουργεῖ ἓν ἄρρηκτον πνεῦμα, δημιουργικὸν τῶν ἀρετῶν, περὶ ὧν εἶπομεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα ἢ κατάργησις καὶ ἢ κρατικοποίησις τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι μέρος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τοῦ προγράμματος, διὰ τοῦτο ὡς τοιοῦτον καὶ ὡς πρωταρχικὸς ἀπαραβάτος παιδαγωγικὸς ὅρος δεόν νὰ ἀναγραφῇ καὶ προταχθῇ τοῦτο. Διότι ἡ κατάργησις τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι συναφῆς μὲ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὕλικὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς βιωτικῆς φροντίδος, ἣτις διασπᾷ τὴν προσήλωσιν καὶ ἀνακόπτει τὴν προσπάθειαν πρὸς τελειοποίησιν. Ὁ νεωτερισμὸς οὗτος, οἰκεῖος ἄλλωστε εἰς τὰς δωρικὰς καὶ Πυθαγορείους κοινότητας, ἀφίνει ἐλευθερίαν δράσεως εἰς τὴν ἰθύνουσαν ἀφ' ἑνὸς τάξιν τῶν φυλάκων καὶ εἰς τὴν τῶν φρουρῶν τῆς Πολιτείας ἀφ' ἑτέρου, αἵτινες ἀπερίσπαστοι ἀπὸ κάθε βιωτικὴν φροντίδα καὶ ἐπιδιδόμενοι μονομερῶς εἰς τὰ ἴδια τῶν ἔργα, παιδαγωγούμενοι εἰς αὐτὰ θὰ καθίσταντο τέλειαι. ἐμφανίζουσαι ὡς εἶπομεν τὴν Πολιτείαν μίαν καὶ ὄχι πολλὰς καὶ τοὺς πολίτας ἀδελφοὺς καὶ ὄχι ἐχθροὺς

Ὑποστηρίζων ὁ Πλάτων τὴν ἀνάγκην τῆς καταργήσεως τῆς ἰδιοκτησίας λέγει, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καθηλοῖ τὰ ἄτομα εἰς ἓν ὠρισμένον καὶ ἀδιάσπαστον σημεῖον εἶναι τὸ συμφέρον τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν σημερινήν, τὴν σύγχρονον τοῦ Πλάτωνος μορφήν ἦτο διαχωρισμένον, κατατετμημένον καὶ κατανεμημένον εἰς τὰ ἄτομα.

Ἄλλ' ὅταν οἱ πολῖται κάνουν διάκρισιν τοῦ ἰδικοῦ τῶν καὶ μὴ ἰδικοῦ τῶν, διαχωρίζοντες τὸ ἀτομικὸν τῶν συμφέρον ἀπὸ τὸ συμφέρον τῶν συμπολιτῶν τῶν, τότε ἡ Πολιτεία αὕτη διοικεῖται κατὰ τὸν χειρότερον, τὸν μᾶλλον ἐλεεινὸν τρόπον.

1) Πλάτ. Πολιτ. 46² c.

Ἐνῶ εἰς τὴν Πολιτείαν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πλειονότης τῶν πολιτῶν λέγει διὰ τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον : «τοῦτο εἶναι ἰδικόν μου καὶ μὴ ἰδικόν μου» καὶ αὐτό, διότι εἰς αὐτὴν οἱ περισσότεροι αἰσθάνονται ἓν κοινὸν καὶ ἀδιαχώριστον συμφέρον, εἰς τὸ ὁποῖον συγχωνεύεται τὸ συμφέρον τῆς ἀτομικότητος καὶ ὅλα ἀποδίδονται εἰς ὅλους, εἰς τὴν Πολιτείαν ταύτην ἔχει γίνεσθαι ἡ τελειότερα διαπαιδαγώγησις καὶ ἡ καλυτέρα κρατικὴ ὀργάνωσις.¹

Διότι τὸ ἄτομον διὰ τῆς ἀγωγῆς, διὰ τοῦ μορφωτικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ὑπὸ μορφήν ἀμοιβαίας ἐξυπηρετήσεως ἐκδηλασμένον, περιέβαλεν ὅλους εἰς τὰς ἀγκάλας του, ὡς εὐεργετικὴ καὶ προστάτις μήτηρ, ἠδυνήθη τελικῶς νὰ παραδεχθῆ ὅτι ὅλοι ἀπέναντι τῆς Πολιτείας, εἶναι εἰς ἴσην μοῖραν τῆς ἐκ μέρους τῆς φροντίδος, ὅτι ἐπομένως κοινὴ τύχη καὶ κοινὰ συμφέροντα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Πολιτείας ὑπάρχουν.

Εἰς τὸ ἀγαθοποιὸν τοῦτο περιβάλλον τὸ ἄτομον ἐλησμόνησε τὸ ἴδιον του συμφέρον καὶ τὸ ἴδιον του ἐγώ, συγχωνευθέντα ὡς μέρη εἰς ἓν ἀναπόσπαστον καὶ ἀρραγὲς ὅλον, εἰς ἓν κοινωνικὸν ὀργανωμένον σῶμα, ὅμοιον πρὸς τὸ ἀνθρώπινον τοιοῦτον.

Διότι ἡ τελειότερα Πολιτεία εἶναι ἐκείνη, τῆς ὁποίας ὁ μηχανισμὸς διεμορφώθη ὅσον τὸ δυνατόν ὁμοιώτατα μὲ ἀνθρώπινον σῶμα, ὥστε ὅπως ὅταν κάπου ὁ δάκτυλος τινὸς πονέσῃ τότε καὶ ἡ καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἐξαπλουμένη καὶ συνδεομένη μὲ τὴν ψυχὴν ἐπαφῆ συντελεῖ. ὥστε ἀμέσως καὶ ἡ ψυχὴ νὰ αἰσθάνεται τὸ αὐτὸ αἶσθημα πόνου... τὰ αὐτὰ αἰσθήματα χαρᾶς ἢ λύπης... Οὕτω καὶ ὅταν εἰς ἓκ τῶν πολιτῶν ὑποφέρῃ ὅτι δήποτε καλὸν ἢ κακὸν καὶ ἡ Πολιτεία εἴπῃ ὅτι ἰδικόν τῆς τμήμα εἶναι τὸ πάσχον αὐτὸ μέρος καὶ εὐχαριστηθῆ ἢ λυπηθῆ ὀλόκληρος ἡ Πολιτεία, τότε αὕτη ὡς κρατικὴ ὀργάνωσις ἔχει ἄριστα. Διότι ἡ Πολιτεία κατῴρθωσε νὰ εἶναι εἰς καὶ ἀδιαχώριστος ὡς τὸ σῶμα ὀργανισμὸς, πάσχων ὅταν εἰς πολίτης πάσχη καὶ χαίρων ὅταν εἰς πολίτης χαίρῃ.² Διότι ὁ ὑπέρτατος σκοπὸς τοῦ Πλάτωνος ἦτο νὰ κάμῃ τὰς χαρᾶς καὶ λύπας ἐκάστου πολίτου χαρᾶς καὶ λύπας ὅλων. Καὶ ἀξίωμα τῆς Πολιτείας τοῦ ἦτο, ὡς εἶδομεν, ὅτι τὸ τελειότερον Κράτος εἶναι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ πλειονότης τῶν πολιτῶν σκέπτεται ὅτι τὸ ἐμὸν δέν σημαίνει κάτι τὸ ἀτομικὸν ἢ κεχωρισμένον ἀλλὰ τι τὸ κοινὸν δι' ὅλους». Διότι τοῦτο ἐνοποιεῖ τὸ σύνολον.

Ἡ παραβολὴ καὶ ἡ σύγκρισις τῆς Πολιτείας μὲ ἀνθρώπινον σῶμα εἶναι ἀφθαστος μὲν ἄστοχος ὅμως καὶ μὴ φυσιολογικὴ κατ' Ἀριστοτέλην. Καὶ ὅπως λέγει εἰς μέγας πλατωνιστῆς

¹) Αὐτόθι 462 c-d.

²) Πλάτ. Πολιτ. 462 d-e.

«ἡ σύγκρισις διαφωτίζει τὴν σχέσιν μεταξύ τῆς ριζικῆς τοῦ στάσεως πρὸς τὸ ἄτομον καὶ τὴν οἰκογένειαν καὶ ὀργανικὴν ἀντίληψιν περὶ Κράτους». ¹ Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἔν γένει συμπεριφορὰ ἡμῶν ὡς ἀτόμων καὶ μεμονωμένων μονάδων προέρχεται ἀπὸ τὴν κατανόησιν ἡμῶν πρὸς τὸ ὅλον. Ἡ βᾶσις τῆς θεωρίας τῆς ἐλότητος καὶ διαχωρισμοῦ στηρίζεται εἰς τὸ ἔξης: ὅτι ἡ κοινότης συνενοῖ καὶ ἡ ἰδίωσις διασπᾶ. Δὲν ἠδυνήθη ἀνθρώπινον πνεῦμα νὰ εἶπῃ ἐπιγραμματικώτερα καὶ παραστατικώτερα, νὰ αἰσθανθῆ βαθύτερον τὴν εἰκόνα τῆς ἐπιγείου εὐδαιμονίας. Βλέπει τις ὅτι ὁ Πλάτων ζῆ εἰς τὸ ἰδεώδες Κράτος τῆς ἀγάπης, τῆς πλήρους ἀρετῆς, τῆς διασπᾶσεως τῆς ἰδιοτελείας. Ὡς νὰ ἔζησεν εἰς ἄλλον τινὰ κόσμον, εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς νὰ ἀπήλαυσε καὶ ἐγαλουχήθη ἐκεῖ εἰς τὴν ὑπερκόσμιον κοινότητα μετὰ τὰ ἰδεώδη τῆς ἀμερίστως καὶ ἀφειδῶς δι' ὅλους ἀπλουμένης ἀρετῆς. Κατέρχεται ὡς θεῖος ἀπόστολος αὐτῆς. Ὑποδεικνύει τὰ μέσα, ἐνῶ βλέπει τὴν εἰκόνα, τὴν σύστασιν, τὴν λεπτομερῆ λειτουργίαν, τὸν μηχανισμόν καὶ τὴν κινητήριον δύναμιν τοῦ νέου κράτους τῆς Πολιτείας, πρὸς τὴν ὁποίαν ὠθεῖ τὴν ἀνθρωπότητα.

Καὶ ὡς ἓν τῶν μέσων, ὡς σοβαρώτατον στοιχεῖον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς κοινωνικῆς, τῆς ἀμοιβαίως ἐκπορευομένης ἀγάπης, ἣτις πρόκειται νὰ συνδέσῃ καὶ ἐνώσῃ τὸ δίκαιον Κράτος προτείνει τὴν κατάργησιν τῆς ἀφορμῆς, ἣτις διαχωρίζει τὰ ἄτομα.

Διότι φρονεῖ ὅτι ὅταν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων κατορθώσουν νὰ ἐνωθοῦν, ὅταν ὅλοι δι' εἰδικῆς ἀγωγῆς αἰσθανθοῦν μίαν κοινὴν τύχην, κοινὰς ὑποχρεώσεις καὶ κοινὰ ἰδεώδη καὶ ἀποφασίσουν ἀπὸ κοινοῦ ὡς ἀδελφοὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν πατρικὴν στέγην νὰ ἀποβλέπουν πρὸς τὸ αὐτὸ παρὸν καὶ μέλλον, τότε καταργεῖται εἰς τὸ ἄτομον ἡ «ἰδίωσις», ἡ ἰδέα τῆς ἰδιοποιήσεως καὶ διαχωρισμοῦ. Τότε ὁ ἄνθρωπος-πολίτης παύει νὰ θεωρῆ ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον μονάδα καὶ ἐλευθέραν ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν σύνολον, τὸ ὁποῖον σύνολον πάντοτε ἐμφανίζεται ὡς ἐνιαῖον ἀδιάσπαστον ἐγώ, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλεται ὡς κυρίαρχος δύναμις, συνθλίβον τὸ μέρος, τὴν μονάδα, ὑπὲρ τοῦ ὅλου, τῆς κοινότητος. ²

Ὁ Πλάτων ἔζη εἰς ἐποχὴν τελείας ἠθικῆς παρακμῆς καὶ πολιτικῆς κακοδαιμονίας. Ἐπεσκέφθη διαφόρους Δωρικὰς καὶ Πυθαγορείους Πολιτείας ἠδυνήθη νὰ συγκρίνῃ τὰ διάφορα συστήματα, νὰ ἴδῃ πῶς ζοῦν οἱ πολῖται καλύτερον καὶ ἀρμονικώτερον· παρετήρησε ὅτι ἡ μεταξύ τῶν ἀτόμων, κοινωνιῶν κρατῶν καὶ φυλῶν διαμάχη κανονίζεται ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα ὅλων τούτων συμφέροντα, τὰ ὁποῖα πράγματι καθήλουν ἄτομα, φυ-

¹) γὰρ γὰρ παιδεία II 250 London-Oxford 1945.

²) Πολιτ. 462 e-d.

λάς και Κράτη εἰς ἀντιμχόμενα στρατόπεδα, ξένα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως τῆς Πολιτείας, ἠθέλησε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν πολιτῶν τὴν πηγὴν τοῦ κακοῦ καὶ νὰ ρίψῃ αὐτοὺς εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων, οἵτινες γνωρίζοντες τὸν σκοπὸν, δι' ὃν συνέστη ἡ πόλις καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν θὰ ἡμύνετο αὕτη ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῆς ἀνάγκης, θὰ ἐδημιούργουν διὰ τῆς γνώσεως πόλιν εὐνομούμενην καὶ εὐτυχοῦσαν.

Αἱ παρατηρήσεις του ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν κοινωνιῶν ἔπεισαν τοῦτον ὅτι ἡ ἐξύψωσις τοῦ ἀτόμου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προκύψῃ ἄλλως παρὰ μόνον εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς Πολιτείας, ἡ ὁποία θὰ εἶχεν εἰς χεῖράς της, ὅπως ἡ Σπαρτιατικὴ, ὅλην τὴν ἔγγειον κτήσιν, ἡ ὁποία θὰ ἀφήρει ἀπὸ τὰ ἄτομα κάθε βιωτικὴν μέριμναν, ἐνῶ συγχρόνως θὰ κατηύθυνε ταῦτα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἑνὸς ὠρισμένου σκοποῦ, διὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἐφρόντιζε νὰ καταστήσῃ ταῦτα κατάλληλα διὰ τῆς καταλλήλου ἀγωγῆς.

Ἡ γνώμη τοῦ Πλάτωνος ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν φυλάκων καὶ τῶν ἄλλων τάξεων—ἡ ἐκπαίδευσις τῶν τελευταίων τούτων ἐμμέσως διαφαινομένη—κατὰ σύστημα νομικῶς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐπιβαλλόμενον, ἦτο μία ἐπαναστατικὴ μειαρρύθμισις ἀφαντάστων ἱστορικῶν συνεπειῶν. Διότι τὰ σύγχρονα κράτη ἔχουν ἀξιῶσει, ὡς γνωστὸν, ἴδιον αὐτῶν δικαίωμα νὰ ὑπαγορεύουν τὴν ἀγωγὴν ὅλων τῶν πολιτῶν κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, ἀρχὴ τὴν ὁποίαν, συναντῶμεν μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ἐξ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν Πολιτειῶν ἀνευρίσκομεν ἀγωγὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους διευθυνομένην. ¹ Πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Πλάτων, ζητῶν καὶ ὑποδεικνύων ἀγωγὴν κρατικὴν, εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὴν Σπαρτιατικὴν ἀγωγὴν, τὸ Σπαρτιατικὸν πρόγραμμα, θέτων εἰς μὲν τὴν Πολιτείαν τὰς βάσεις αὐτοῦ εἰς δὲ τοὺς Νόμους τὴν συστηματοποίησιν καὶ ἐφαρμογὴν του. ²

Καὶ ὁ Πλάτων ἠθέλησεν ὡς ὁ ἀρχαῖος, ὁ μυθικὸς νομοθέτης τῆς Σπάρτης νὰ εἰσηγηθῇ εἰς τὴν Πολιτείαν του νόμους ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας Πολιτείας καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἀκανθώδους οἰκονομικοῦ προβλήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἠθέλησε νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἐλευθέρους πολίτας, εἰς τοὺς ὁποίους ὡς μοναδικὸν ἔργον ἀνεγνώρισε τὴν δημιουργίαν ἐλευθερίας εἰς τὴν Πολιτείαν, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον ἔπρεπε οὔτοι νὰ παρασκευάζονται. Διότι «εἰς τὴν Σπάρτην ὁ Λυκοῦργος εἰς τοὺς ἐλευθέρους πολίτας ἀπηγόρευεν νὰ ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ κανὲν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐσχετίζετο μὲ χρηματισμὸν

¹) Ἄριστ. Ἠθικὰ Νικ. 10 10. 1180 α 24 Παραβ. gaegger Paideia II 210, oxford 1043.

²) gaeger Paideia III 245 oxford 1915.

ἐνῶ ὅσα ἔργα παρεσκεύαζον εἰς τὴν Πολιτείαν τὴν ἐλευθερίαν αὐτὰ μόνον διέταξεν αὐτοὺς νὰ θεωροῦν ὡς ἴδια τῶν καθήκοντα. Διότι τίς ἢ ἀνάγκη νὰ λαμβάνεται σοβαρὰ μέριμνα διὰ τὸν πλοῦτον, ἐκεῖ ὅπου, ἀφ' οὗ ὤρισεν ὅλοι οἱ πολῖται νὰ συνεισφέρουν ἐξ ἴσου εἰς τρόφιμα καὶ ἐξ ἴσου ὅλοι νὰ διαιτῶνται, ἔφε-
 ρεν αὐτοὺς εἰς τοιαύτην θέσιν ὥστε νὰ μὴ ἐπιθυμοῦν χρήματα πρὸς ἱκανοποίησιν ὑλικῶν ἀπολαύσεων; Ἄλλ' οὔτε καὶ παρί-
 στατο ἀνάγκη οἱ πολῖται νὰ ἐπιδιώκουν χρήματα πρὸς ἀγορὰν πολυτελῶν ἐνδυμασιῶν. Διότι οἱ Σπαρτιᾶται δὲν στολίζονται μὲ πολυτελεῖς ἐνδυμασίας ἀλλὰ μὲ σωματικὴν εὐεξίαν. Οὐδὲ πα-
 ρίσταται ὡσαύτως ἀνάγκη ἐκεῖ περισυλλογῆς χρημάτων διὰ νὰ δαπανοῦν ταῦτα οἱ πολῖται εἰς τὴν διατροφήν τῶν εὐρίσκομέ-
 νων εἰς τὴν ἰδίαν μὲ αὐτοὺς κατασκήνωσιν, διότι ἔκαμεν αὐ-
 τοὺς νὰ θεωροῦν ὀρθοτέραν τὴν ὠφέλειαν, ἣτις δίδεται εἰς τοὺς ἄλλους μὲ σωματικὸν κόπον ἀπὸ ἐκείνην ἣτις παρέχεται μὲ χρη-
 ματικὴν δαπάνην, ἀποδείξας ὅτι ἡ μὲν πρώτη εἶναι ἔργον ψυ-
 χικῆς διαθέσεως ἡ δὲ ἄλλη πλούτου». ¹

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον εὐρίσκομεν τὸ πνεῦμα καὶ τὸν σκοπὸν τῆς Δωρικῆς Νομοθεσίας ἐπὶ τοῦ λίαν ἀκανθώδους ζητήματος τῆς κτήσεως. Τὸ πνεῦμα καὶ ὁ σκοπὸς οὗτος ἐξα-
 κολουθοῦν νὰ διέπουν τὰς σκέψεις τοῦ Πλάτωνος, ὅστις θέλει νὰ καταστήσῃ τοὺς φύλακας καὶ τοὺς ἐπικούρους τῆς Πολιτείας του δημιουργοὺς ἐλευθερίας καὶ διὰ τοῦτο καὶ οὗτος ἀπαγορεύει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκτέλεσιν παντὸς ἔργου, σχετιζομένου μὲ χρηματισμὸν, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὰς ἀνελευθέρας καὶ ταπεινῶς σκεπτομένας τάξεις τῶν καπήλων, βιοτεχνῶν καὶ γεωργῶν, ἐπεχόντων θέσιν φυσιολογικῶς ἀρχομένων, κατωτέρων «ἡτιόνων». Καὶ ὁ Πλάτων διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς Πολιτείας του καταστήσας τὴν περιουσίαν κτῆμα τῆς Πολιτείας, ἣτις διὰ τῶν γεωργῶν, τῶν δημιουργῶν θὰ ἐκαλλιέργει τὴν γῆν καὶ ἐκ τῶν ἀποδιδομένων καρπῶν θὰ ἐξησφαλίζετο ἡ εὐμάρεια τῶν ἰθυνότων καὶ τῶν λοιπῶν πολιτῶν, ζητεῖ ὡς ὁ Σπαρτιάτης νομοθέτης, οἱ πολῖται νὰ μὴ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὸν πλοῦτον, ὅστις ἦτο προωρισμένος εἰς τὴν Πολιτείαν του νὰ μὴ ἱκανοποιῇ ὑλικὰς ἀπολαύσεις, ἀφ' οὗ παρ' αὐτῆ ὡς μεγίστη ἀπόλαυσις ὡς ὑπάτη ἡδονὴ ἐθεωρεῖτο ἡ σύμπτωσις καὶ συνταύτισις τοῦ καλοῦ μὲ τὸ ὀρθόν. Καὶ ἡ ἡδονὴ ἐθεωρεῖτο ἡ ἐκ τῆς γνώσεως, ἐκ τῆς ἐπιστήμης προερχομένη εὐπραγία.

Καὶ εἰς τὴν Πλατωνικὴν Πολιτείαν δὲν παρίστατο ἀνάγκη πολυτελῶν ἀμφιέσεων, μεγαλοπρεπῶν ἐμφανίσεων καὶ ἐπομένως οὔτε χρημάτων. Διότι εἰς τὴν Πολιτείαν ταύτην οἱ πολῖται

¹) Ξενοφ. Α κεδ. Πολιτ. VII. 1-5. Venetia 1590.

ὄφειλον νὰ ἐνδυθῶσι τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀπέριττον ἔνδυμα τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἐκεῖ οἱ πολῖται δὲν στολιζόνται μὲ πολυτελεῖς ἐνδυμασίας ἀλλὰ μὲ πνευματικὴν καὶ σωματικὴν εὐεξίαν ὡς εἰς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην μὲ τὴν ἀρετὴν, ἣτις εἶναι ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ὑγεία, εὐεξία, εὐαίσθησις καὶ κοσμιότης.

Εἰς τὴν Πλατωνικὴν Πολιτείαν, ἣτις ἦτο παιδαγωγοῦσα μᾶλλον ἀκαδημία παρά Πολιτεία, ἣτις ἐδίδασκε καὶ ἐφήρμοζε παιδαγωγικὰς μᾶλλον θεωρίας παρά πολιτικὰς ἀρχὰς καὶ νόμους, ἡ ὁποία δὲν ἀνεφέρετο πρὸς ὠρισμένους λαοὺς καὶ Χώρας ἀλλὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὸν πάσης φυλῆς καὶ ἐποχῆς, πρὸς τὴν αἰώνιον καὶ μὴ θνήσκουσαν ψυχὴν, δὲν παρίστατο ἀνάγκη περισυλλογῆς χρημάτων διὰ τὴν συντήρησιν ἑκάστου. Διότι ὅλοι ὄφειλον νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὰ ἴδιά των ἔργα νὰ ἐργάζωνται διὰ τὸ ἀλλότριον ἀγαθὸν καὶ ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ των ἐξυπηρετήσῃ θὰ καθίσταντο εὐεργέται καὶ εὐεργετούμενοι, δεσμευόμενοι πάντες διὰ τοῦ ἰσχυροῦ δεσμοῦ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἀλληλοεξαρτήσεως καὶ ἀμοιβαίας θεραπείας, ἣτις θὰ ἐγένετο διὰ τῆς προσωπικῆς, τῆς πνευματικῆς των ἐπεμβάσεως, τῆς γνώσεως, ἣτις ἐκαλεῖτο ὡς ἐπιστήμη νὰ θητεύσῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Πλάτων τὰ πάντα προσέφερε καὶ ἐθυσίαζεν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ διὰ τὸ πνεῦμα. Καὶ καλὸν ἀλλὰ καὶ κακὸν τοῦτο. Καλὸν μὲν διότι μᾶς προσεγγίζει πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὡς αὕτη ἐν τῇ ἐνοράσει ἐν τῇ ὑψίστῃ καὶ λεπτοτάτῃ τῆς ὑφῆ παρουσιάζεται. Κακὸν δὲ διότι ἐν τῇ ἐξιδανικεύσει τῆς δὲν λαμβάνει πολλάκις ὑπ' ὄψιν τὴν πραγματικότητα καὶ διὰ τοῦτο αὕτη περιπίπτει εἰς χρεωκοπίαν, διαψευσθεμένη εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ κρίσεις τῆς, καταντῶσα οὐτοπία. Λίαν ἀπαραίτητος ὅμως εἰς τὰς ἀποβλέψεις τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων πρὸς κατάκτησιν τῆς τελειότητος. Μακαρία ἡ ὥρα τῶν τοιούτων οὐτοπιῶν, αἵτινες ὅσον καὶ ἂν γίνωνται πηγαὶ τρομερῶν κλυδωνισμῶν γίνονται ὅμως ἀφειρηταὶ ἐκκινήσεως ἐκ μιᾶς ἀσφαλῶς κακῆς καταστάσεως εἰς καλυτέραν. Δικαιολογεῖται ἡ τάσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς κατάκτησιν τοῦ τελείου, τοῦ ὀρθοῦ καὶ θὰ ἦτο ἀκόμη τελειότερον ἐὰν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐξεδηλοῦτο ἐμπράκτως ἢ ἀπόπειρα κατακτήσεως τοῦ ὀρθοῦ ἄνευ τῶν συνήθων ἀνατρεπτικῶν τάσεων τῶν ὁμοίων, τῶν ὁποίων αἱ ἀκρότητες βαρύνουν μόνον τὰ ἐκάστοτε ἡγετικά στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὄφειλον νὰ εἶχον διαπαιδαγωγηθῇ ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀρετῆς, ἣτις ἐπιδιώκει τὸ τοῦ ἥττονος καὶ ὄχι τὸ ἑαυτῆς συμφέρον.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὡς γνωστὸν δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν Πλάτωνα ὅτι ἡ κατάργησις τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι καὶ δυνατὴ καὶ συντελεστικὴ τῆς ἐπιδιωκομένης ἀγάπης καὶ ὁμονοίας μεταξύ τῶν ἀτόμων. Φρονεῖ ὅμως ὅτι τὸ λίαν, ὡς λέγει, ἀκανθῶδες

τοῦτο ζήτημα ¹ δύναται νά συνδυασθῆ καί νά διαρρυθμισθῆ οὕτως, ὥστε νά ἀποτελεσθῆ ἐκ συνδυασμοῦ ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί κοινοκτημοσύνης. ² Νά ὑπάρχη δηλαδή μέχρι ὠρισμένου ὁρίου ἰδιοκτησία καί κοινοκτημοσύνη, ὁπότε τὸ ἄτομον καί ἡ κοινὴ θὰ μετέχουν ἀμφοτέρων. ³ Διότι εἶναι παρατηρημένον ὅτι αἱ χωρισταί περιουσίαι εἶναι ἀποδοτικώτεραι ὡς ἐντατικῶρον ἀπὸ τὰς κοινοτικὰς καλλιεργούμεναι. Ὅταν δὲ οἱ πλεονάζοντες καρποὶ τῆς ἐργασίας ἀποδίδωνται εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ὅταν οἱ ἔχοντες, ὡς λέγει καί ὁ Πλάτων, ἐφαρμόσῃ τὴν ἀρχὴν «κοινὰ τὰ τῶν φίλων» τότε αὐτομάτως ἀναπτύσσεται ἡ εὐγνωμοσύνη μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν, οἵτινες βλέπουσιν εἰς τὸν ἐκάστοτε προσφέροντα καί τὸν εὐεργέτην τῶν.

Ἀσχέτως ὁμῶς τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὁ θεσμὸς τῆς κτήσεως ἀφ' ἑνὸς καί τῆς ἐκ τῆς ἐργασίας καί τῆς ἰδιοκτησίας ἀφ' ἑτέρου ὑφίστατο εἰς πολλάς Πολιτείας. Τὸ ὀξυδερκὲς βλέμμα τοῦ Σταγειρίτου παρατηρεῖ ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο ὑφίσταται κατ' ἔθιμον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν του εἰς πολλάς Πολιτείας, εἰς τὰς ὁποίας τινὰ τῶν ἐθιμῶν τούτων δύνανται νά παραμείνουν ἐνῶ ἄλλα τούτω νά συμπληρωθοῦν Αἰ Δωρικαὶ κατ' αὐτὸν Πολιτεῖαι, ὡς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του εἶχον, ἦσαν κρᾶμμα τοιούτων ἀρχῶν, αἵτινες ἠδύναντο νά προσαρμοσθῶσι πρὸς τὰς παρούσας πολιτικὰς ἀνάγκας. Διὰ τοῦτο λέγει ἐν συμπεράσματι: «Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι εἶναι καλύτερον αἱ μὲν κτήσεις νά εἶναι ἰδιωτικαί, νά κάμωμεν ὁμῶς αὐτὰς ὡς πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν κοινὰς», δυναμένων τῶν πολιτῶν καί τῆς Πολιτείας ὡς εἰς τὴν Σπάρτην καί Κρήτην διὰ τῶν συσσιτίων, εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τῶν ὑποχρεωτικῶν εἰσφορῶν νά καρποθῶσιν ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί προσωπικῆς ἐργασίας, ἥτις ἐννοεῖ νά βλέπῃ εἰς ἑαυτὴν νά ἐπανερχῶνται ὡς ἀμοιβὴ οἱ καρποὶ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καί μόχθων.

Τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς ἀφήνει εἰς τὸν νομοθέτην καί ὄχι εἰς τὸν παιδαγωγόν. Διότι ὁ τελευταῖος μόνον ἐν τῇ θεωρίᾳ βλέπει τὸ ὀρθὸν ἐνῶ ὁ νομοθέτης ἐν τῇ παρούσῃ πραγματικότητι μὴ ζητῶν νά ρίψῃ τὴν κοινότητα εἰς τὰ παρὰ τὰ ἥθη συμβαίνοντα εἰς τὰ ἐκτὸς τοῦ φυσικοῦ, ἀκολουθεῖ τὰς ὑποδείξεις τῆς φύσεως, ἥτις εἰς τὸ ζήτημα τῆς κτήσεως ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πάσης φύσεως ὑπαρξίς εἶναι προσκεκολλημένη εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν. Διότι τὰ ζωοτόκα συλλαμβανόμενα προσκολλῶνται καί παραμένουν εἰς τὴν μήτραν τῶν μητέρων μέχρι τοῦ τοκετοῦ. Μετὰ δὲ

¹) Ἀριστοφ. Πολιτ. 1063 α 17-19.

²) Ἐνθα ἄνωτέρω.

³) Αὐτόθι 1263 α 43-45.

τὸν τοκετὸν δὲν ἀποχωρίζονται τοῦ μαστοῦ. Τὰ ὠτόκα ἐναποθέτουν τὸ σπέρμα ἐπὶ τοῦ ὤου, τῆς ἰδιοκτησίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκπηδᾷ ἡ ζωὴ. Οἱ σκώληκες γεννῶνται καὶ τρέφονται ἀπὸ τὸ χῶμα, ὁ φυτικός κόσμος δὲν νοεῖται ἄνευ τῆς γῆς, ὡς κτῆσις αὐτοῦ, ὁ ἀποχωρισμὸς ἐκ τῆς ὁποίας ἐπιφέρει τὸν θάνατον. ¹

Καὶ ἐνῶ ὁ Πλάτων ἐπιδιώκων τὴν δημιουργίαν νέων ἰδεωδῶν, ἐννοεῖ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ κάθε ὑλιστικὴν χροιάν καὶ βίαν βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ζητῶν τὸ λογιστικὸν ἐν παντὶ νὰ ἄρχῃ, ὁ Ἀριστοτέλης βαθύτερος τοῦ διδασκάλου του, ἀναγνωρίζει ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἐπὶ χιλιετηρίδας ζήσαντα ἄνθρωπον μὲ τὸν θεσμόν τῆς κτήσεως νὰ ἀποβάλλῃ καὶ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸ ἔθιμον, τὴν συνήθειαν τῆς κτήσεως, ἥτις ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἔχοντα νὰ ἐκδηλώσῃ εἰς τὸν στερούμενον ἄνθρωπον τὸ βαθὺ συναίσθημα τῆς ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ συνέχῃ τὰς κοινωνίας. ²

Ἀφαιρεῖ ἐπίσης καὶ φυγαδεύει ἀπὸ τὰ ἄτομα τὰ μὴ ἔχοντα, τὸ ὑψηλὸν συναίσθημα, τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ὅταν βοηθεῖ ἓνα πάσχοντα, ἓνα στερούμενον. Τὰ μὴ ἔχοντα ἄτομα δὲν αἰσθάνονται νὰ τὰ περιβάλλῃ ἡ εὐγνωμοσύνη ἐκ μέρους τῶν εὐεργετουμένων· διότι καὶ δὲν εὐεργέτησαν, καθὼς μὴ ἔχοντα. Ἀπαραίτητος ἐπομένως εἶναι ἡ κτήσις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν συναισθημάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ διὰ τὴν ἀποφυγὴν μεταξὺ τῶν ἀτόμων τῶν φιλονικιῶν, αἵτινες παρουσιάζονται εἰς τοὺς συνιδιοκτήτας, λόγω τῆς συγκρούσεως τῶν συμφερόντων, ὡς ἀποδεικνύουν αἱ μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων συχνόταται προστριβαὶ καὶ ἐχθρότητες, ³ αἵτινες δὲν παρουσιάζονται ἐκεῖ ὅπου τὰ συμφέροντα τῶν ἀτόμων εἶναι κεχωρισμένα. Διὰ τοῦτο ὁ ἐν κοινοκτημοσύνη βίος εἶναι παντελῶς ἀδύνατος ⁴ ὡς παρὰ φύσιν τοιοῦτος καὶ ἐπομένως ἀνόητος. ⁵ Διότι ἡ ἐνοποίησις, ἡ τελεία ἐνότης θὰ ἐπιφέρῃ τὴν κρατικὴν διάλυσιν καὶ ἡ Πολιτεία αὕτη θὰ πλησιάζῃ μᾶλλον πρὸς οἰκίαν ⁶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀπουσιάζει ἡ αἰτία τῆς προόδου, ἡ μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἄμιλλα παρὰ πρὸς Πολιτείαν, ἥτις καὶ ἂν διατηρηθῇ θὰ εἶναι ἡ χειροτέρα Πολιτεία τῆς ὑψηλίου. ⁷

Ἡ μὴ χρησιμοποίησις δὲ τοῦ συστήματος τῆς κοινοκτημοσύνης ὑπὸ τῶν Πολιτειῶν, τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ ὅλα τὰ συστή-

¹) Ἀριστ. Πολιτ. 1263 α.

²) Αὐτόθι 1263 b 5-9.

³) Ἀριστ. Πολιτ. 1263 b. 20-30.

⁴) Αὐτόθι. 1263 b.

⁵) » » b 33.

⁶) » » b. 35

⁷) » » 36-39.

ματα, ἦτο γνωστὸν καὶ ὑπέπεσεν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν πεπολιτισμένων ἀνθρώπων, εἶναι μία εἰσέτι ἀπόδειξις τῆς ἐλαττωματικότητος τοῦ συστήματος τούτου. ¹ ὡς πολιτικοῦ θεσμοῦ. Διότι δημιουργεῖ μίαν γενικὴν ἀκαταστασίαν, τὴν ὁποῖαν πᾶς τις ὀφείλει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ φοβῆται, λαμβάνων ὡς νομοθέτης καὶ παιδαγωγὸς τὰ ἐνδεικνυόμενα κατ' αὐτῆς μέτρα. ²

Ἡ ἀνάγκη τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος εἶναι τοιαύτη ὥστε ἐὰν ἐπεχειρεῖ τις νὰ ἰδρύσῃ Πολιτείαν, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Πλάτων, «ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μὴ παραβλέψῃ τὸ ζήτημα τῆς ἰδιοκτησίας, νὰ διανείμῃ δηλαδὴ εἰς μέρη τὴν γῆν, νὰ δώσῃ τις τὰ μερίδια αὐτὰ εἰς τὰ ἄτομα, ἄλλα μὲν διὰ συσσίτια ἄλλα δὲ διὰ τὰς φατρίας καὶ ἄλλα διὰ τὰς φυλάς.» ³

Παρὰ Πλάτωνι πολιτικὸν ἰδεώδες εἶναι ἡ μορφή τοῦ τελείου Κράτους, ὡς εἶπομεν, ἣτις περιέχει καὶ ὡς σκοπὸν τὸ τέλειον ἀγαθόν, τὴν δικαιοσύνην.

Ἄφ' οὗ ἐκεῖνος διεπίστωσεν ἐκ τῆς ἐμπειρίας τὸ γεγονός τῆς κοινωνικῆς δυστυχίας καὶ ἀπέδειξε τὴν ἐπιστημονικὴν ἀναγκασιότητα τῆς μεταβολῆς τῶν κακῶς κειμένων καὶ ἐπίστευσεν εἰς μίαν λογικὴν δυνατότητα ἐφ' ἧς ὠκοδόμησε τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς ἀνασυγκροτήσεως, ἐκινήθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον· καὶ ὡς πρῶτον στόχον εὔρε τὸ ζήτημα τῆς κτήσεως, θεωρήσας αὐτὸ ὡς ἐμπόδιον πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ παιδαγωγικοῦ αὐτοῦ ἰδεώδους τῆς δημιουργίας δικαίου ἀνθρώπου - πολίτου ἐντὸς Δικαίου Κράτους.

Ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τούτου ἐκκινῶν καὶ μὲ ἀπώτερον πρόγραμμα τὴν πραγματοποίησιν γενικοῦ ἀγαθοῦ, ἐξ οὗ θὰ ἐξεπήγαζεν ἡ εὐδαιμονία ὡς προϊόν τῆς ἀρετῆς, ὁ Πλάτων, φρονεῖ ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκ τῆς δικαιοσύνης εὐδαιμονία εἰς βάρος πολλακῆς τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, τὰς ὁποίας μᾶς παρέδωκε τὸ ἔθος καὶ ἡ ἀπ' αἰώνων ἀνθρωπίνῃ ζωῇ ὡς κεφαλαιώδη σημεῖα καὶ ἀφετηρίας τοῦ ὀργανωμένου μας βίου.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ Πλάτων λαμβάνει εἰς πολλὰ σημεῖα ὑπ' ὄψιν τὸ ἔθος. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Πολιτεία καὶ ἐν πολλοῖς καὶ οἱ Νόμοι εἶναι μᾶλλον παιδαγωγικὰ ἔργα, διὰ τοῦτο οὗτος ἀκολουθῶν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς ὑποδείξεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου ζητεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν του εἰς βάρος πολλακῆς τοῦ ἔθους τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ νὰ διασκευάσῃ.

Γεννᾶται ὅμως τὸ ἐρώτημα : Εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῶσι τὰ παρὰ ἔθος ὑποστηριζόμενα ἐνῶ ἀντιτίθενται ταῦτα

¹) Ἄριστ. Πολιτ. 1264 α 1-4.

²) « « α 5-7.

³) » » α 810.

πρὸς τὸ κοινὸν αἴσθημα ἑνὸς λαοῦ, ἑνὸς τόπου, ἐπειδὴ ἀπλῶς ταῦτα στηρίζονται εἰς τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν ;

Ἡ παρακολούθησις τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπέδειξεν ὅτι ἡ γνώσις κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς ποσοστὸν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἄσκησιν καὶ συνήθειαν. Διότι «πολλαὶ τῶν γνώσεων οὔτε ἐκ λόγων φυσιολογικῶν οὔτε ἀφ' οὗ ἐδιδάχθημεν ἀλλ' ἀφ' οὗ τὰς ἐσυνήθισαμεν ἀπεκτήσαμεν ταύτας». ¹ Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ χαρακτήρ μας, ὁ ψυχικός μας κόσμος εἶναι ἀποτέλεσμα καλῶν ἢ κακῶν συνηθειῶν. Καθ' ὅσον «ὑπάρχουν φαῦλα μὲν ἤθη εἰς ὄσους ἐσυνήθισαν εἰς κακὰς συνηθείας, ἠθικά δὲ τοιαῦτα εἰς ἐκείνους οἵτινες ἐσυνήθισαν εἰς χρηστὰς τοιαύτας. ² Καὶ ἐπειδὴ τόσον εἰς τὰ ἄτομα ὅσον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν προβάλλονται τρία τινὰ ὡς λέγουν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τὸ ὠραῖον, τὸ συμφέρον καὶ τὸ εὐχάριστον ³ ἀπὸ τῆς γενικῆς αὐτῶν ἀξιολογικῆς μορφῆς· ἐπειδὴ ὡσαύτως ἐσυνήθισαμεν εἰς τὴν ὠρισμένην φύσιν αὐτῶν διὰ μέσου τοῦ χρόνου, διαμορφώσαντες ἐπ' αὐτῶν ἰδίας, ἀτομικὰς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, ἴδιον δηλαδὴ ἦθος, διὰ τοῦτο εἶναι δύσκολον ἂν μὴ ἀδύνατον νὰ υἱοθετήσωμεν νέας ἀρχὰς στηριζόμενοι ἀπλῶς εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, μὴ οἰκεῖον πολλάκις εἰς ἡμᾶς.

Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν καὶ ἐκ τῆς πείρας ἀποδεδειγμένον ὡς ὀρθόν, ὅτι ἀπὸ τὰς ὁμοίας ἐνεργείας προκύπτουν αἱ ὁμοίαι πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ δεξιότητες, διότι «ἐκ τῶν ὁμοίων, ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται». Καὶ ὅτι οὐδεμία ἀπὸ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ἐπέρχεται ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἀφ' οὗ διὰ συχνῆς ἐπαναλήψεως συνηθίσωμεν καὶ διαθέσωμεν εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτὴν τὸν ὀργανισμόν μας, ἄλλωστε «οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἐγγίγνεται ἡμῖν», διὰ τοῦτο θὰ ἦτο λίαν τολμηρὸν νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν κατάρριψιν παλαιῶν ναῶν καὶ εἰδώλων, ἐγκατάλειψιν παλαιῶν ἀξιών καὶ δημιουργίαν νέων, ὡς συνιστᾷ ὁ Πλάτων.

Αὐτὸ δὲ τὸ πνεῦμα μας, διὰ τὸ ὁποῖον τόσον φροντίζει ὁ Πλάτων, αἱ γνώσεις μας πρὸς τὰς ὁποίας τόσα ἐγκώμια πλέκει οὗτος μόνον διὰ τῆς ἐθίσεως τελειοποιοῦνται. Διότι ἡ «ἐπιστήμη ἐξ ἔθους ἀφ' οὗ ἔλαβε τὴν ἐμπειρίαν ἐγίνε ἐπιστήμη», τοῦθ ὅπερ ἀποδεικνύει πνευματικὴν δέσμευσιν ἡμῶν εἰς τὸ παρελθόν ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀντλοῦμεν τὸ παρόν, τὴν ἐπιστήμην ὡς εἶναι αὐτὴ εἰς τὸ παρόν.

Θὰ εἴμεθα ὁμῶς ἄδικοι ἂν, κρίνοντες τὸ μεταρρυθμιστικὸν πρόγραμμα τοῦ φιλοσόφου, δὲν παρατηροῦμεν ὅτι παρὰ

¹) Ἀριστ. Ἠθικά II. b.

²) » » Εὐδ. II.

³) » » »

τὴν ριζικὴν αὐτοῦ ἀντίθεσιν καὶ αὐστηράν του κριτικὴν ἐπὶ ὠρισμένων σημείων τῆς παλαιᾶς ἀγωγῆς, δὲν διεκρίνομεν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν συγχρόνως ἑνὸς συντηρητικοῦ νὰ προσκολλᾶται εἰς πράγματα καὶ ἀρχάς, ὧν ἡ ἀξία ἀνεγνωρίσθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Δὲν ζητεῖ τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάρριψιν τῶν παλαιῶν θεσμῶν, τῶν ὁποίων, εἶναι ἀληθές, ὅτι ζητεῖ ὅπου ταῦτα παρουσιάζουν σηπεδόνα, χειρουργικὴν, γενναίαν ἐπέμβασιν. Ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πολλάκις πρὸς τὸ κοινόν, τὸ λαϊκὸν αἶσθημα. Ἄλλ' ὁ λαὸς ποτὲ δὲν εἶναι ἠγετικόν, πνευματικόν, λογικευόμενον ὄν. Ἐν βλέμμα ἑταστικόν διακρίνει ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν παιδαγωγικῶν θεωριῶν καὶ τοῦ μορφωτικοῦ του προγράμματος ὀφείλεται εἰς τὴν ζωηράν ἐν αὐτῷ ἔντασιν, ἥτις παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ριζοσπαστικῶν του ἀφ' ἑνὸς ἰδεῶν, διεπομένων ὑπὸ αὐστηρᾶς καὶ ἀνοικτίρμονος λογικῆς καὶ τοῦ ὑπάρχοντος ἀκμαίου πάντοτε ἐν αὐτῷ ὀρθολογικοῦ πνεύματος πρὸς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν παράδοσιν ἥτις ἀπεδείχθη ὀρθὴ ὑπὸ τοῦ προχείρου πάντοτε εἰς αὐτὸν ἑλέγχου.¹

Διὰ τοῦτο εἰς ἑκάστην Πλατωνικὴν νέαν ἄποψιν ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας ὀφείλομεν νὰ διακρίνομεν καὶ νέον φιλοσοφικὸν σύστημα ἀγωγῆς, τὸ ὁποῖον ἐστηρίζετο ἐπὶ ἀναθεωρημένων καὶ μετερρυθμημένων ἀλλ' ἀκλονήτων θεμελιῶν τῆς ἐκ παραδόσεως Ἑλληνικῆς παιδείας, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἔτηρεῖτο ἀπαραίτητος σεβασμός, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐξυπηρέτει μίαν πραγματικότητα, μίαν ἀλήθειαν.

Βλέπει τις τὸν φιλόσοφον νὰ ἀποφεύγῃ εἰς τὸ μεταρρυθμιστικόν του πρόγραμμα τὴν δημιουργίαν ρηγμάτων καὶ κενῶν μετὰ τὴν παράδοσιν, τὴν ὁποῖαν ἐννοεῖ νὰ συμπληρώσῃ ὄχι ἐπὶ τὸ μυθικώτερον ἀλλ' ἐπὶ τὸ αἰσθητότερον, τὸ λογικώτερον. Ἀναγνωρίζει λίαν εὐκρινῶς—τοῦτο διαφαίνεται εἰς ὄλους τοὺς τοῦς διαλόγους—ὅτι ἡ παράδοσις, ὁ μῦθος, ἡ θρησκεία τῶν προγόνων διανύει τὴν μεγαλυτέραν κρίσιν καὶ ἀποφεύγει νὰ καταφέρῃ σκαιὸν πλῆγμα κατ' αὐτῆς, ἀρκούμενος εἰς ἕνα λεπτὸν καὶ ἀδυσώπητον ἑλεγχον, ὅστις ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν λογικὴν ἐρμηνείαν καὶ μόνον τῆς παραδόσεως.

Εἶναι πράγματι ἀληθές «ὅτι ὁ ἐνεργὸς θαυμασμὸς τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Παιδείαν, τὴν ζῶσαν αὐτὴν κληρονομίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἔδιδεν εἰς τὴν ἰδίαν του φιλοσοφίαν τὸν ἱστορικὸν της χαρακτήρα»,² τὴν ἔρευναν ἐπὶ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς ὡς μεγίστης καὶ κεφαλαιώδους σημασίας ἠθοπλαστικῶν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς στοιχείων.

¹) Gaeger II σ. 210 London-Oxford 1945.

²) » » » »

Αἱ παιδαγωγικά του συνεπῶς γνῶμαι δὲν εἶναι, ὡς τινες φαντάζονται, ἀπλαῖ καὶ δευτερευούσης σημασίας παρεκβάσεις τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἀκαδημίας ἀλλὰ τὰ μέσα, δι' ὧν ἐδημιουργεῖτο τὸ τελειότερον ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὁ φιλόσοφος ἢ ὁ δίκαιος πολίτης. Αἱ παιδαγωγικά ἐπομένως Πλατωνικά ἀρχαὶ ἦσαν τὰ βασικώτερα σημεῖα τῆς φιλοσοφίας του καὶ ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς θεωρίας τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς του ἀρμονίας, ὑφ' ἧς ἐπεστέγαζε τὴν Πολιτείαν του.

72 Κατάργησις οἰκογενείας.

Ἄλλο σημεῖον τὸ ὁποῖον ὁ Πλάτων θεωρεῖ ἀντιπαιδαγωγικόν καὶ δυσμενῶς ἐπιδρῶν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀπαραιτήτου αἰσθήματος διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος τῆς συναδελφώσεως, εἶναι καὶ ἡ ὑπαρξίς τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας, θεσμοῦ τοῦ ὁποῖου τοὺς λίαν δυσμενεῖς ἐν Ἀθήναις διὰ τὴν γυναῖκα ὄρους ἠθέλησε νὰ χαλαρώσῃ νὰ καταστήσῃ περισσότερο ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν Σπάρτην χαλαροὺς μέχρι σημείου ἐξισώσεως τῶν συζυγικῶν δικαιωμάτων μεταξὺ ἀνδρῶς καὶ γυναικός.

Διὰ τῆς ἐξισώσεως ταύτης ἐζήτηε νὰ προλάβῃ τὸν ὑπάρχοντα κατακερματισμὸν τῶν δυνάμεων, νὰ ἐνώσῃ τὸν δημόσιον πλοῦτον, ὅστις εὕρισκόμενος εἰς τὰς χεῖρας τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν καθίστα αὐτὰς ἐχθράς ἐνῶ δὲν ἐγένετο κατάλληλος καὶ πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον χρησιμοποίησις τούτου.

Καὶ ἡ κατάργησις τῆς οἰκογενείας ἐξηγεῖται ἐκ τῆς παιδαγωγικῆς αὐτοῦ νομοθεσίας, καθ' ἣν τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, ὡς κοινὸς καὶ ἀδιαίρετος πρωταρχικὸς παράγων, ὥφειλε νὰ ἐπιδιωχθῆ, ἐξαφανιζομένων ὄλων τῶν αἰτίων ὡς ἡ οἰκογένεια, τὰ ὁποῖα ἐπέφερον τὴν μέχρι σήμερον ἀναβολὴν τῆς εὐδαιμονίας ταύτης.

Ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὴν γυναῖκα, καθὰ θὰ ἴδωμεν, ἴσην πρὸς τὸν ἄνδρα, ἡ ὁποία διὰ καταλλήλου ἀγωγῆς καὶ παιδείας χειραγωγουμένη θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐξισωθῆ πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς ὅλας τὰς ἀξιώσεις τῆς πολιτικῆς ζωῆς μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν ὡς καὶ ὁ ἀνήρ.

Δίδει εἰς τὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν μεγίστην σημασίαν, διότι οἱ ὁμοίως καὶ μὲ τὰ αὐτὰ ἰδανικὰ διαπαιδαγωγηθέντες καὶ μορφωθέντες διαφόρου φύλου ἄνθρωποι δικαιοῦνται ἴσων δικαιωμάτων.

Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν λύσιν τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος, καθ' ὃν τρόπον θὰ εἴπωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον, τὴν μετατροπὴν τῆς Κοινωνίας, τῆς Πολιτείας εἰς μίαν ἀδιαχώριστον οἰκογένειαν, αἱ γυναῖκες, αἱ ὁμοιομόρφως μὲ τοὺς ἄνδρας παιδευθεῖσαι ὠριζεν ἡ Πλατωνικὴ Πολιτεία «ὅλοι νὰ εἶναι κοι-